

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-
педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузі знань 29– Міжнародні відносини, 24– Сфера обслуговування
спеціальності (напрями) 241– Готельно-ресторанна справа, 242 –
Туризм, 291– Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії, 292 – Міжнародні економічні відносини
освітні програми Міжнародні економічні відносини, Міжнародна
логістика і митна справа, Міжнародний бізнес, Міжнародні фінанси,
Міжнародні відносини, Міжнародна інформація та міжнародні комунікації,
Міжнародні відносини та регіональні студії, Готельно-ресторанна справа,
Туризм
спеціалізація _____
вид дисципліни обов’язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного
бізнесу

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету
(інституту, центру)

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Куліш С.М., доктор педагогічних наук,
професор кафедри українознавства
Казанков Р.Ю., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри
українознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року №__

Завідувач кафедри _____ (Чорний Д.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
Факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається
навчальна дисципліна

Протокол від “ ____ ” серпня 2018 року № 1

Голова методичної комісії _____ (Григорова-Беренда Л.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історія України” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр Спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 292 «Міжнародні економічні відносини», 242 «Туризм», 241 «Готельно-ресторанна справа».

Освітні програми «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика і митна справа», «Туризм», «Готельно-ресторанна справа», «Міжнародні відносини і регіональні студії», «Міжнародна інформація і міжнародні комунікації», «Міжнародний бізнес», «Міжнародні фінанси».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни. Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення знань студентів з історії України, ознайомлення з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, оволодіння методами роботи з історичними джерелами та науковою літературою.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни. Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення ролі історії України в системі соціально-гуманітарних наук; ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних суспільних процесів та явищ.

1.3. Кількість кредитів 3

1.4. Загальна кількість годин 90

1.6. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
42 год.	82 год.

1.6. Заплановані результати навчання

Знати принципи періодизації історії України та її основні етапи; основні поняття та терміни; особливості соціально-економічних, політичних, культурних процесів розвитку України на різних етапах; діяльність видатних історичних осіб, політичних партій, державних утворень, що існували в Українських землях від давнини до сьогодення; сучасні історичні теорії та методологічні підходи для аналізу суспільства. Уміти аналізувати історичні процеси, події, факти; брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; користуватися категорійно-понятійним апаратом історичної науки, історичними джерелами та науковою літературою з історії України. На основі отриманих знань вирішувати аналітичні завдання та практичні казуси відповідно до програми курсу на підставі аналізу джерел; професійно давати оцінку сучасним міждержавним відносинам; аналізувати міжнародні відносини та зовнішню політику; розробляти стратегії зовнішньополітичної діяльності за результатами аналітичних досліджень і аналізу вітчизняного досвіду, використовуючи методи порівняльного аналізу; кваліфіковано застосовувати набуті знання для аналізу та прогнозу розвитку зовнішньополітичних процесів і сучасних міжнародних відносин та під час виконання службових обов'язків після закінчення навчального закладу. По завершенні ґрунтовного вивчення дисципліни у студентів сформується та набудуть подальшого розвитку історичні та дипломатичні знання, їхні уміння аналізувати факти та явища суспільно-політичного характеру, оформляться ціннісні орієнтири відповідно до принципів гуманізму та демократії.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.

Тема 1. Вступ до історії України.

Предмет і завдання курсу. Методологічні проблеми вивчення історії України. Джерела та історіографія. Періодизація української історії.

Тема 2. Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях.

Поява людського життя та археологічні пам'ятки на території України. Неолітична революція. Трипілья: археологічна культура чи цивілізація. Особливості соціально-економічного, політичного та культурного розвитку античних міст-держав Північного Причорномор'я та скіфів. Етногенез слов'ян. Східнослов'янські племена в I тис. н.е.

Тема 3. Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя.

Утворення ранньосередньовічної держави на українських землях. Норманська та слов'янська теорії походження давньоруської держави. Еволюція суспільно-політичного та економічного устрою українських земель. Поширення християнства. Мовна ситуація, проблема диглосії. Розвиток літератури: «Іпатський літопис», «Ізборник» князя Святослава, «Паломник ігумена Данила». Церковна архітектура Києва та Чернігова. Причини розпаду ранньосередньовічної держави. Князівства Середнього Подніпров'я. Галицько-Волинська держава. Соціально-політичний портрет київських князів. Монгольська навала. Вплив Золотої Орди на політичне життя українських земель.

Тема 4. Українські землі в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерні часи.

Входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Українські землі в складі Великого князівства Литовського. Земські привілеї. Особливості політичної системи: Пани-Рада, повітові шляхетські сеймики, Вальний сейм, Магдебурзьке право в Україні. Литовські статuti. Люблінська унія 1569 р. Колонізація українських земель. Фільваркова система. Слободи. Релігійна ситуація в українських землях. Брацький рух. Полемічна література. Поява греко-католицької (уніатської) церкви та її значення для розвитку суспільства. Формування низового та реєстрового козацтва. Еволюція козацького руху в 1590-ті – 1630-ті роки. Соціально-політична характеристика шляхти в Україні. П.Сагайдачний, К.Острозький, І.Вишенський, П.Могила як політичні і культурні діячі. Соціально-економічні наслідки перебування Українських земель у складі Речі Посполитої (1569-1647 рр.).

Тема 5. Визвольна війна під керівництвом Б.Хмельницького. Становлення української козацької держави.

Причини та характер Визвольної війни. Утворення і розвиток козацької держави (Гетьманщини). Політика зовнішньополітичних союзів Б.Хмельницького. Переяславська Рада. Березневі статті. І.Виговський. Гадяцький трактат. Руїна: причини та характер громадянської війни. Особливості політичної орієнтації гетьманів Лівобережної та

Правобережної України в 1660-1680-ті рр. І.Брюховецький, П.Дорошенко, Ю.Хмельницький.

Тема 6. Українські землі в кінці XVII – XVIII ст.

Гетьманування І.Мазепи: історичні міфи і реалії (кінець XVII – початок XVIII ст.). Коломацькі статті. Поступове обмеження автономії Гетьманщини в 1709-1783 рр. Правобережна Україна в складі Речі Посполитої. Гайдамацький рух. Соціально-політична характеристика української козацької старшини. Українська дерев'яна та мурована церковна архітектура. Козацькі літописи. Слобідська Україна як історико-культурний регіон.

Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.

Тема 7. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).

Особливості національно-культурного відродження в Наддніпрянській та Західній Україні. Форми та прояви українського відродження. «Історія Русів». Харківський університет та його роль в розвитку української культури. Т.Шевченко: оцінка суспільно-політичного значення творчості поета. Кирило-Мефодіївське братство. М.Костомаров. «Закон Божий. Книга буття українського народу».

Тема 8. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій.

«Великі реформи» 1860-1870-х рр. в Російській імперії: особливості проведення і наслідки в українських землях. Становлення та розвиток місцевого самоврядування. Національний рух у Східній Україні в другій половині XIX ст. Громади. М.Драгоманов та його «Листи на Наддніпрянську Україну». Особливості економічного і суспільно-політичного життя в Західній Україні. Москвофільство і народовство. «Просвіти». Виникнення українських політичних партій, їх програмні вимоги та діяльність. «Подвійна лояльність». Концепція «органічного розвитку». Українська культура другої половини XIX – початку XX ст.: стан освіти, література, розвиток театру. Наукова діяльність М.Грушевського. І.Франко, Є.Чикаленко. В.Винниченко, М.Міхновський. Соціальні верстви українського суспільства в умовах наздоганяючої модернізації: селяни, інтелігенція, робітники (соціально-політичний портрет).

Тема 9. Українська національно-демократична революція (1917-1920 рр.).

Українська Центральна Рада. Створення УНР. Боротьба за владу в Україні в кінці 1917 – на початку 1918 рр. Конституція УНР (1918 р.). Українська держава. П.Скоропадський, С.Петлюра, Н.Махно: політична

діяльність доби революції 1917-1920 рр. Більшовизм в Україні. Створення УСРР. ЗУНР: виникнення, історична доля. Селянський повстанський рух в Україні 1918-1920 рр. Здобутки, наслідки, уроки національно-демократичної революції.

Тема 10. Україна в 1920-1930-ті рр.

Особливості непу в Україні. Радянська Україна і створення СРСР. Політика коренізації (українізації). Літературна дискусія 1925-1928 рр. М.Хвильовий рол європейську орієнтацію української культури. Політичне, культурне та повсякденне життя в УСРР 1920-х рр. Діячі української політики та культури: Х.Раковський. С.Єфремова. М.Скрипник

Радянська модернізація кінця 1920-1930-х рр. Індустріальний розвиток України в умовах форсованої індустріалізації 1930-х рр. Голодомор 1932-1933 рр.: причини та наслідки. Західна Україна, Північна Буковина та Закарпаття в 1920-1939 рр. Національно-визвольний рух. ОУН. Ідеологія «інтегрального націоналізму». УНДО.

Тема 11. Україна в роки Другої світової війни.

Українське питання в європейській політиці напередодні та на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.). Початок Другої світової війни і доля українських земель. Бойові дії в Україні в 1941-1944 рр. Воєнно-політична ситуація в Україні у 1941-1942 та 1943-1944 рр. Нацистський окупаційний режим. Рух Опору. Радянські партизани та бійці УПА: соціально-політична характеристика керівників та рядових учасників руху Опору.

Тема 12. УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.).

УРСР в повоєнний період: особливості відбудови. Політична ситуація в Західній Україні (1945-1953 рр.). Політичне, соціально-економічне та культурне життя в Україні в 1953-1991 рр. Радянська людина як суспільний феномен в УРСР (1960-ті – 1991 рр.). КПУ в політичній системі УРСР. Перші секретарі ЦК КПУ М.Підгорний, П.Шелест, В.Щербицький. Дисидентський рух 1950-1980-х рр.: типологія, форми та методи боротьби. Книга І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Соціально-політичний портрет українського дисидента 1950-1980-х рр.

Тема 13. Українська незалежна держава.

Проголошення незалежності України. Становлення політичної системи: подолання радянського спадку, поширення європейських цінностей. Формування державних структур, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства. Особливості багатопартійності у посттоталітарній Україні. Кризові явища в економіці та спроби реформ. Вибір зовнішньополітичної стратегії. Історія

української національної символіки. Стан та проблеми розвитку освіти, науки, мистецтва.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	П	Лі а б	і н д	С.р.		л	П	лаб	інд	С. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.												
Тема 1. Вступ до історії України.	4	1	2			1	3	1				2
Тема 2. Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях.	8	2				6	7	1				6
Тема 3. Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя.	10	1	2			7	8	2				6
Тема 4. Українські землі в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерні часи.	6	1	2			3	8	2				6
Тема 5. Визвольна війна під керівництвом Б.Хмельницького. Становлення української козацької держави.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 6. Українські землі в кінці XVII – XVIII ст.	6	1				5	7	1				6
Разом за розділом 1	42	8	8			26	41	9				32
Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.												
Тема 7. Українське	8	1	2			5	7	1				6

національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).											
Тема 8. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій.	4	1	1			2	8	2			6
Тема 9. Українська національно-демократична революція (1917-1920 рр.).	8	2	2			4	8	2			6
Тема 10. Україна в 1920-1930-ті рр.	8	1	1			6	8	2			6
Тема 11. Україна в роки Другої світової війни.	10	1				9	7	1			6
Тема 12. УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.).	6	1	2			3	6	2			4
Тема 13. Українська незалежна держава.	4	1				3	5	1			4
Разом за розділом 2	48	8	8			32	49	11			38
<i>Усього годин</i>	90	32	16			42	90	8			82

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до історії України	1
2	Україна в добу раннього середньовіччя (IX – початок XII ст.).	1
3	Україна в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу (XIV – перша половина XVII ст.).	2

4	Визвольна війна українського народу під керівництвом Б.Хмельницького. Козацька держава.	2
5	Українське національне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	2
6	Українські політичні партії початку XX ст.	2
7	Українська революція 1917-1920 рр.	2
8	Україна в 1920-1930-і рр.	2
9	Соціально-економічне та політичне життя в Україні (1950-1970-ті рр.).	2
Усього годин		16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Зміст	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	4	9
2	Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	4	9
3	Українські землі в кінці XVII – XVIII ст. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	4	9
4	Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	6	11
5	Україна в 1920-1930-ті рр. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	6	11
6	Україна в роки Другої світової війни. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	6	11
7	УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.). Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	6	11

8	Українська незалежна держава. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, опрацювати навчальну літературу, підготувати доповіді	6	11
	Разом	42	82

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

7. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, три контрольні письмові роботи, усного опитування) і підсумкового письмового екзамену.

8. Методи нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота													Разом	Екзамен ¹ (залікова робота ²)	Сума
Розділ 1						Розділ 2							60	40	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13			
3	6	6	6	6	3	4	5	5	5	5	4	2	60	40	100

T1, T2 ... T13 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендоване методичне забезпечення

¹ Згідно освітніх програми «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика і митна справа», «Готельно-ресторанна справа», «Міжнародні відносини і регіональні студії», «Міжнародна інформація і міжнародні комунікації», «Міжнародний бізнес», «Міжнародні фінанси»

² Згідно освітньої програми «Туризм»

Базова література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О.Д.Бойко. – 5-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2014 . – 717 с.
2. Бойко О.Д. Історія України : підручник / О.Д.Бойко. – 4-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2012 . – 702 с.
3. Політична історія України: навч. посіб. / В.А.Греченко, В.І.Танцюра, В.В.Калініченко та ін. – 2-е вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – 552 с.
4. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
6. Попович М. Нарис історії культури України / М.В.Попович. – К.: : АртЕк, 1999. – 727 с.

Допоміжна література

1. Багалій Д.І. Вибрані праці: у 6 т. Т.5: Історія колонізації Слобідської України. Ч.1. – Харків : Видавництво Народної української академії (НУА), 2007 . – 575 с.
2. Брайчевський М. Утвердження християнства на Русі / М.Ю.Брайчевський. – К.: Наукова думка, 1988 . – 261 с.
3. Верстюк В. Махновщина. Селянський повстанський рух на Україні (1918-1921) / В.Ф.Верстюк. – Київ : Наукова думка, 1991 . – 368 с.
4. Від Путивля до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А.Ковпака (червень – вересень 1943 р.): очима учасників, мовою документів. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 304 с.
5. Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. – К.: Наукова думка, 2003. – 888 с.
6. Горобець В.М. «Це вікопомне склеювання знову в одне...». Зовнішньополітичні стимули та соціополітичні аванси для впровадження Гадяцької унії 1658 р. // Український історичний журнал. – 2009. – №4 – С. 48–66.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наукова думка, 1991–2000.
8. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І.М.Дзюба. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005 . – 330 с.
9. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – 2-у вид., доопрац. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
10. Довженко О.П. Щоденникові записи, 1939-1956. – Х.: Фоліо, 2013. – 879 с.
11. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). – К.: Темпора, 2007. – 632 с.

12. Історія української культури. – К.: Наукова думка, 2001-2011. – Т.1-5.
13. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–1980-х років. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
14. Касьянов Г.В. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія // Український історичний журнал. – 2009. – №1 – С. 160–180.
15. Кентій А.В., Лозицький В.С. Партизанський рух 1941-1944 рр. в Україні // Український історичний журнал. – 2005. - №3. – С. 3–16.
16. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Упоряд. О.О.Франко, М.І.Бутич, І.І.Глизь. – Київ : Наукова думка, 1990.
17. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1991-1928). – К.: Основи, 1996 . – 396 с.
18. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т.1–2.
19. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т.1. 1920–1939. – Мюнхен, Лондон, Нью-Йорк: Українське Державне видавництво, 1968 . – 642 с.
20. Моця О.П. Київська Русь і країни Європи: характерні риси східнослов'янської державності, рівні міжнародних відносин та напрями контактів // Український історичний журнал. – 2007. – №1 – С. 4-19
21. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і мат. – К.: Наукова думка, 1994. – 560 с.
22. Переяславська Рада 1654 року: Історіографія та дослідження. – К. : Смолоскип, 2003 . – 891 с.
23. Політична історія України ХХ ст. – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 1-6.
24. «Початок Русі: Південь і Північ» (матеріали круглого столу) // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 4-30.
25. Рыбаков Б. Киевская Русь и русские княжества, XII-XIII вв. – М.: Наука, 1982. – 592 с.
26. Сарбей В. Національне відродження України. – К. : Альтернативи, 1999 . – 336 с.
27. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. – К., Філадельфія, 1995. – 495 с.
28. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – К.: Т-во «Знання» України, 1993. – 192 с.
29. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція ХVII ст. (1648-1676 рр.). – К.: ВД "Кієво-Могилянська академія", 2009. – 447 с.
30. Соловьев С.М. История России с древнейших времен. – М.: Мысль, 1988-1993. – Кн. I-IX.
31. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2013. – 403 с.
32. Чухліб Т.В. Мазепинська Україна між Російською та Шведською коронами: дилема вибору протекції // Український історичний журнал. – 2009. – №2 – С. 16-39.

33. Шаповал Ю.І. Петро Шелест у контексті політичної історії України ХХ століття // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 134-149.
34. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця ХІV до середини ХVІІ століття. Волинь і Центральна Україна. – 2-е вид., переглянуте і виправлене. – К., 2008.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Ізборник. Історія України ІХ- ХVІІІ ст. Першоджерела та інтерпретації // режим доступу: lytopys.org.ua
2. Інститут історії України НАН України // режим доступу: <http://www.history.org.ua>
3. http://wwwphilosophy.univer.kharkov.ua/ua/kafedra/metod_ua/horoshev_seminars.html

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету (інституту, центру).